

**HURTIGVEILEDER FOR ACROBAT
READER VERSJON 4.0 PDF**

Introduksjon til satsingsområde

Planlegging for alle

MILJØVERNDEPARTEMENTET
SOSIAL- OG HELSEDEPARTEMENTET

Tilgjengelighet

er et nøkkelord i planleggingen av de fysiske omgivelsene. Små og store hindringer påvirker livskvalitet og livsutfoldelse for den enkelte. Tilgjengelighet berører enkeltfaktorer og er samtidig et uttrykk for overordnet tankegang og politikk.

Detaljer og hovedlinjer må sees i sammenheng og løses planmessig i samråd med alle befolkningsgrupper. Større bevissthet og økt kunnskap om dette ved utforming av tettsteder, boligområder, friluftsområder og transportmidler vil gi et åpnere og mer anvendelig samfunn for alle. Det er nødvendig å vektlegge tilgjengelighet i et bredt perspektiv. På denne måten kan samfunnsplanleggingen totalt sett ta hensyn til at alle skal ha like muligheter til skolegang, arbeid og andre tilbud og tjenester.

Miljøverndepartementet samarbeider nå med Sosial- og helsedepartementet for å styrke tilgjengelighet gjennom å legge sterkere vekt på dette i planleggingen.

Bedre tilgjengelighet for alle

Utformingen av omgivelsene påvirker oss i hverdagen. U hensiktsmessige og lite gjennomtenkte løsninger kan gi redusert sikkerhet, økte daglige fysiske og psykiske belastninger og begrense mulighetene til aktivitet. Personer med funksjonshemming er særlig berørt av dette. Store avstander, bratt terreng og fortauskanter skaper ekstra terskler for bevegelsehemmede. For astmatikere byr det på problemer å oppholde seg utendørs i perioder med stor luftforurensning. Både barn, eldre, synshemmede og personer med lærevansker kan ha problemer med å beherske et sammensatt trafikkbilde eller å finne fram i et uoversiktlig område.

Å bedre tilgjengeligheten innebærer å forbedre omgivelsene for alle, men først og fremst for funksjonshemmede.

Fakta om funksjonshemmede

I underkant av 20% av den norske befolkning er varig funksjonshemmet på grunn av allergi, redusert bevegelse, syn, hørsel eller redusert evne til å oppfatte informasjon i omgivelsene. 70% av alle mennesker opplever å være funksjonshemmet i deler av livet sitt. Allergikere/astmatikere og bevegelsehemmede utgjør de største gruppene.

Eldre utgjør allerede i dag

en stor andel av de som er funksjonshemmet.

Utviklingstrender viser at antall eldre i befolkningen vil øke etter år 2000. Denne eldrebølgen vil gi økt antall personer med nedsatt funksjonsdyktighet, noe som er en utfordring i samfunnsplanleggingen. Enkelte typer funksjonshemninger er også økende blant yngre mennesker. Spesielt foruroligende er utviklingen av astmatiske lidelser hos barn.

Levekårsundersøkelser viser at funksjonshemmede kommer dårligere ut enn gjennomsnittet av befolkningen. Dette gjelder blant annet faktorer som inntekt, yrkesaktivitet, boforhold, utdanning, tilgang til fritidsaktiviteter og sosial kontakt. Relativt mange funksjonshemmede bor i områder hvor boliger og utearealer er dårlig tilrettelagt.

Hensynet til funksjonshemmede skal vektlegges i planleggingen

I planlegging av byer og tettsteder, bomiljøer og friluftsområder skal det i utgangspunktet tas hensyn til alle befolkningsgrupper. Dette er nedfelt i plan- og bygningslovens formålsparagraf og er fulgt opp gjennom lover, forskrifter og retningslinjer. Likevel settes det i verk tiltak som virker begrensende på muligheten for deltakelse og utfoldelse.

Stortinget og Regjeringen har gjennom St meld 29 (1996-1997) Regional planlegging og regionalpolitikk markert at hensynet til funksjonshemmede er en av fem premisser som skal tillegges større vekt i arealpolitikken i årene som kommer. Hensynet til tilgjengelighet i bred forstand skal være rettesnor for all kommunal planlegging.

God tilgjengelighet for funksjonshemmede forutsetter bevissthet i overordnet planlegging så vel som oppmerksomhet om detaljer i fysisk utforming. Ikke minst gjelder dette i arealplanleggingen, hvor tilgjengelighet og kvalitet for brukergruppene kan gjelde alt fra tilrettelegging av gangarealer til plassering av boligområder. Også en rekke sektorplaner i kommunen har betydning for tilgjengelighet til områder og funksjoner.

Boligprogram, planer for skoleutvikling, sosialtjenester og avfallsbehandling er eksempler på planer som påvirker daglige gjøremål for den enkelte, og hvor hensynet til funksjonshemmede må vektlegges.

Offentlige dokumenter og retningslinjer

som behandler planlegging og utforming for funksjonshemmede

Politiske dokumenter

- St meld 29 (1996-1997) Regional planlegging og arealpolitikk. MD 1997.
- Regjeringens handlingsplan for funksjonshemmede 1998-2001. SHD 1998.
- FNs Standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemninger, SHD 1995.

Lover og retningslinjer

- Plan- og bygningsloven.
- Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging. Rundskriv T-5/93. MD.
- Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen. Rundskriv. T-2/92 og T4/98 MD.
- Mål for friluftsarbeidet. Rundskriv T-13/85. MD.
- Teknisk forskrift til plan- og bygningsloven 1997.
- Vegnormalen (Håndbok nr. 017. Veg- og gateutforming).

Små og store hindringer påvirker li

vskvalitet og livsutfoldelse for den enkelte

Kommunene spiller en nøkkelrolle

Både fylkeskommunen og fylkesmannen har en viktig funksjon som faglige rådgivere i planleggingsspørsmål. Fylkesplanene og signaler fra fylkesrådene kan gi prioriteringer som er viktige for hvordan hensynet til funksjonshemmede blir ivaretatt. Det er likevel kommunenes politiske prioriteringer og planlegging som er viktigst for å skape bedre tilgjengelighet og bedre forhold for funksjonshemmede.

Det er nødvendig at hensynet til funksjonshemmede vurderes sentralt i kommuneplanen og at det innarbeides målsettinger og virkemidler som skal gjelde for arbeidet i de ulike sektorene i kommunen. Det vil være behov for samarbeid mellom sektorene og kommunens etater for å utvikle gode og samordnede tiltak. Det vil også være nød-

vendig å styrke kunnskapen om tilgjengelighet i etater som i dag er lite involvert i dette. Spesielt vil det være behov for at planetatene utnytter sin kompetanse til å fange opp innspill om tilgjengelighet fra blant annet helse- og sosialsektoren og til å innarbeide disse i plansystemet.

Kommunene vil ha et viktig ansvar i å påse at funksjonshemmede og funksjonshemmedes organisasjoner får fremme sine synspunkter og interesser overfor kommunen gjennom medvirkning i utarbeidelse av planer og ved gjennomføring av tiltak.

Medvirkning skal være en fast del av planprosessen

Når hensynet til funksjonshemmede skal styrkes i planleggingen vil dette også bety en utfordring for funksjonshemmede, interesseorganisasjonene og kommunale og fylkeskommunale råd for funksjonshemmede.

Plan- og bygningsloven har klare bestemmelser om medvirkning i planprosesser og informasjon om kommunens planarbeid. Bestemmelsene og prakti-

seringen av dem gir et godt grunnlag for brukermedvirkning.

Det er et mål at brukerne skal høres i hele planprosessen, også i de innledende fasene hvor hovedprinsipper og hovedmål formuleres. Det er ønskelig at organisasjoner og råd selv tar initiativ til dette og bidrar til at kommunene får et godt beslutningsgrunnlag gjennom en bred og åpen demokratisk prosess.

Felles satsing fra Miljøverndepartementet og Sosial- og helsedepartementet

Regjeringens satsing gjennom handlingsplanen for funksjonshemmede 1998-2001 støtter de føringene som er gitt i St.meld. 29 (1996–1997) «Regional planlegging og arealpolitikk» om å styrke hensynet til funksjonshemmede i planleggingen.

Satsingen vil bli fulgt opp gjennom et fireårig program som er lagt til Miljøverndepartementet.

Sentralt i dette står arbeidet med å gi svar på hvordan hensynet til funksjonshemmede skal inkluderes og hva det er viktig å legge vekt på.

Det er avgjørende å finne løsninger som kan etablere medvirkning fra funksjonshemmede som en permanent og naturlig del av planprosessen. Slik kan tilgjengelighet og hensynet til funksjonshemmede bli et fast innhold i planlegging for alle.

Universell utforming

Det har vært arbeidet lenge for å bringe tilgjengelighet for funksjonshemmede inn i den generelle tenkningen som angår planlegging og utforming. Utviklingen av begrepet Universell utforming er et av de mest interessante initiativene.

Universell utforming er design av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig,

uten behov for tilpassing og en spesialisert utforming.

Sentralt i denne tenkningen er hensynet til at alle brukergrupper skal innarbeides i løsningene så langt det er teknisk og praktisk mulig. Tilleggsløsninger eller kompensierende løsninger for spesielle brukergrupper skal bare brukes når dette er absolutt nødvendig. Universell utforming gir en anvendelig definisjon på

hvordan likestillings- og integreringspolitikken kan forstås i fysisk utforming og planlegging.

For eksempel bør det etterstrebes at barnehager legges på tomter med lite luftforurensning og utearealer som kan gi gode bruksmuligheter for alle. Å forutsette, og legge til rette for, at barn med astma eller bevegelsehemninger skal samles i spesielle barnehager vil være å bryte med ideen bak universell utforming.

Veien videre

Miljøverndepartementet vil bruke en rekke virkemidler for å tydeliggjøre tilgjengelighet i planprosessen.

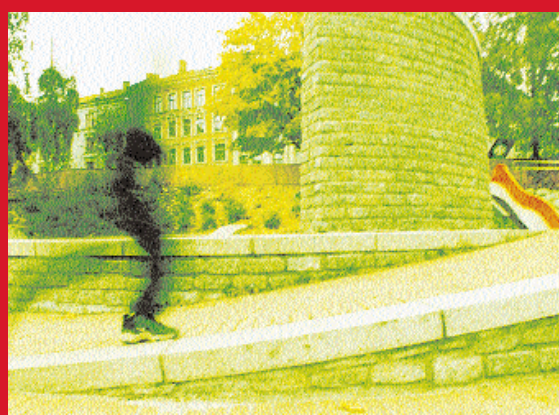
- Rundskriv til fylker og kommuner som avklarer de sentrale sidene ved satsingen vil bli utarbeidet.
- Plan- og bygningsloven vil bli gjennomgått for å vurdere om det er behov for endringer.
- Det vil bli vurdert å utarbeide riks-politiske retningslinjer som setter krav til tilgjengelighet og medvirkning fra funksjonshemmede i planleggingen.
- Det vil bli vurdert å innføre bruk av innsigelser til planer som ikke oppfyller krav til tilgjengelighet.

For å utvikle kunnskap, metoder og god praksis, blir det igangsatt en rekke tiltak:

- Utredninger, opplæring og informasjon skal gi fylker og kommuner bedre grunnlag for å ta beslutninger om hvordan tilgjengelighet kan konkretiseres i de enkelte planene.
- Forsøk i kommuner og fylker skal gi kunnskap og erfaringer om brukervedvirkning, metoder og arbeidsopplegg som er gode. Miljøverndepartementet tildeler midler til forsøkene etter søknad fra fylker, kommuner og organisasjoner.
- Samarbeid med universiteter og høyskoler skal gi grunnutdanning i planlegging som møter behovene.

Aktuelle publikasjoner om planinnhold og medvirkning

- Reguleringsplan. Bebyggelsesplan. Veileder. Miljøverndepartementet 1998.
- Veiviser til universell utforming. Rådet for funksjonshemmede 1998.
- Tilgjengelighet i uteområder. Norges Handikapforbund 1998.
- Brukervedvirkning i planlegging. Rådet for funksjonshemmede 1995.
- Universell utforming. Rådet for funksjonshemmede. 1997.
- Livsløpsstandard i bratt terreng. Byggforsk 1991.

Utgiver: Miljøverndepartementet

Flere eksemplarer av denne publikasjonen
kan bestilles fra:

Statens forurensningstilsyn (SFT)

Strømsveien 96

Postboks 8100 Dep., 0032 Oslo

Telefon: 22 57 34 00, Telefaks: 22 67 67 06

<http://www.sft.no/skjema.html>

Design: Gazette

Foto: Rune Kongsro

Trykk: Norges Blindforbunds Trykkeri

Opplag: 5 000

Trykket på svanemerket papir

T 1249 ISBN 82-457-0218-8

Publikasjonen finnes på internett på adressen
<http://odin.dep.no/md/publ/1998/pfa>

HURTIGVEILEDER FOR ADOBE ACROBAT READER VERSJON 4.0 PDF

VERKTØYFELT

- Åpne PDF dokumenter fra CD eller Harddisk
- Skriver ut PDF dokumenter
- Viser minibilde av PDF fil eller bokmerke oppe på skjermen, hvis dette er laget
- Flytter siden rundt i vinduet
- Forstørrer vist side. Forminsker vist side ved å holde nede Ctrl-tast(PC) Alt-tast (MAC) og klikk
- Markerer Tekst / grafikk (Hold knappen nede med musa for oversikt over kopieringsvalg)
- Viser dokumentets første side
- Viser foregående side

VERKTØYFELT

- Viser neste side
- Viser dokumentets siste side
- Gå til sist viste side bakover
- Gå til sist viste side fremover
- Viser siden i 100%
- Viser hele siden
- Skalerer sidens bredde til skjermens bredde
- Med dette symbolet kan du søke på stikkord - setninger

Hvordan bla i Adobe Acrobat Reader?

Bruk piltastene (opp/ned) på tastaturet, eller pilene i menylinjen for å bla frem/tilbake i PDF dokumentet.

Hvordan kopiere ut tekst i Adobe Acrobat Reader?

Hold nede knappen som vist og velg verktøy for måte å kopiere ut tekst.

For å kopiere ut spesielt ønsket tekst, f.eks en bestemt spalte, klikk på symbolet i menylinjen, og marker tekstområdet du vil kopiere.

Med dette symbolet markert kan du kopiere tekst som ikke er satt i spalte.

Hvordan markere grafikk i Adobe Acrobat Reader?

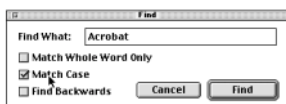
Hold nede knappen som vist og velg grafikk verktøy for å kopiere ut grafikk.

Med dette symbolet markert kan du kopiere grafikk.

Hvordan søke på ord i Adobe Acrobat Reader?

Med dette symbolet markert kan du søke på ett eller flere ord samtidig.

Fra dette vinduet kan du velge å søke på deler av ord, enkelt ord eller flere ord samtidig. Når det ikke er krysset av for søk, stopper søkeren på alle ord som inneholder deler av det du søker på.

 Ønsker man flere søk, klikk på kikkert-symbolet for å få opp menyen Find Again.

Denne måten å søke på kan også gjøres fra menylinjen under Edit og under valget Find. Her kan du se tastaturkommandoen Find Again.

Markere og kopiere tekst fra Adobe Acrobat Reader VERSJON 3.0

For å kopiere ut spesielt ønsket tekst, f.eks en bestemt spalte, klikk på ABC symbolet i menylinjen. **For PC**, hold nede kontrolltasten, CTRL og marker tekstområdet du vil kopiere. **For MAC** hold nede alt-tasten og marker tekstområdet du vil kopiere.

Markere og kopiere grafikk fra Adobe Acrobat Reader VERSJON 3.0

For å kopiere en illustrasjon eller et bilde, velg grafikkverktøyet fra rullemenylinjen og marker den ønskede illustrasjonen.